

Elena's eenzaamheid

La soledad era esto

Juan José Millás

'Literatuur is een stille strijd die je kunt winnen of verliezen, stapje voor stapje voortgaand op onbekend terrein en met wapens waaraan je niet gewend bent.' Zo typeerde Juan José Millás ooit het schrijverschap, waaraan hij zich nu al bijna dertig jaar fulltime wijdt. Reportages, columns en artikelen zijn hem even lief als verhalen en romans. Sterker nog: hij poneert dat er geen wezenlijk verschil bestaat tussen fictie en non-fictie. Millás schreef vele *articuentos*, met welk door hemzelf geïntroduceerde begrip hij duidt op verhalen op het grensvlak tussen journalistiek en literatuur: uitgaand van een alledaagse werkelijkheid terechtkomen in een fantasie-situatie om van daaruit met een ironische wending in de realiteit terug te keren.

Juan José Millás werd in 1946 geboren in Valencia. Toen hij zes jaar was, verhuisde het gezin naar Madrid en daar is hij altijd blijven wonen. Een studie letteren en wijsbegeerte brak hij na enkele jaren af, omdat hij zich liever volledig op het schrijven stortte. Dat kon hij zich niet onmiddellijk permitteren: met verschillende tijdelijke banen verdiende hij de kost, maar wèl ontving hij voor zijn debuutroman, *Cerberos son las sombras* uit 1972, een aanmoedigingsprijs, de Premio Sésamo. Met zijn vierde boek, het detectiveachtige *Papel mojado* uit 1983, brak hij definitief door en voortaan kon hij leven van zijn pennenvruchten. Vanaf het begin zag hij als zijn grote voorbeelden Dostojevski en Kafka.

Inmiddels heeft hij zo'n vijftien boeken geschreven en daarnaast vele reportages, columns en artikelen. Zijn wekelijkse column in *El País*, al vanaf begin jaren '90, is zeer populair. Millás geeft steeds blijk van een originele blik op de actualiteit en hij is gefascineerd door woorden en betekenissen. Hij werd veelvuldig onderscheiden, met zowel literaire als journalistieke prijzen. In 1990 ontving hij voor *La soledad era esto* de Premio Nadal. Een van zijn laatste boeken, de autobiografische roman *El mundo* uit 2007, een neerslag van zijn jeugdijaren, was uitermate succesvol: voor dit werk mocht hij zowel de Premio Planeta in ontvangst nemen als de Premio Nacional de Narrativa. Bij de toekenning van zijn laatste prijs, de Premio Don Quijote de Periodismo 2009, voor een artikel in het tijdschrift *Interviú*, roemde de jury onder meer zijn originaliteit en humor. In 2006 en 2007 werden hem eredoctoraten verleend, respectievelijk door de Universiteit van Turijn en van Oviedo.

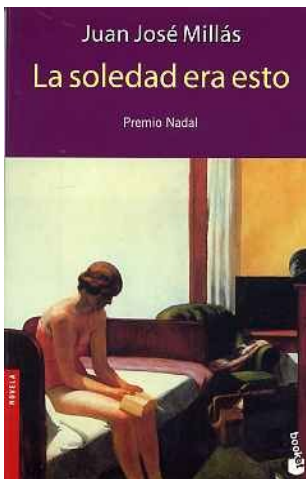
In ruim twintig talen verschenen vertalingen van romans van Juan José Millás. Na het hier besproken werk, zo'n twintig jaar oud, is tot nu toe alleen *Overspel in 33 variaties*, een verhalenbundel, in 2005 in het Nederlandse taalgebied uitgebracht. In 2002 werd *La soledad era esto* verfilmd door de Argentijnse regisseur Sergio Renán.

Het thema 'eenzaamheid' is een regelmatig terugkerend onderwerp in Millás' vroege werken. Behalve in *Elena's eenzaamheid* is het ook in *El desorden de tu nombre* uit 1987 en *Volver a casa* uit 1990 het centrale thema. In 1996 werden deze drie boeken bijeengebracht in de *Trilogía de la soledad*. Op intrigerende en trefzekere wijze laat Millás de lezer hierin de fundamentele menselijke eenzaamheid ervaren.

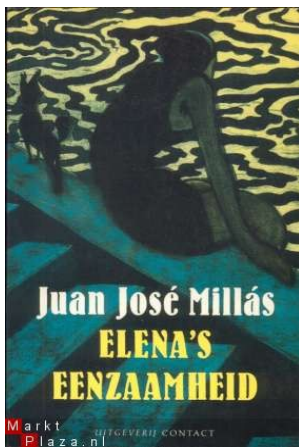
Spaanse editie:
Editorial Destino
ISBN 84-233-3763-7, 1990

Nederlandse vertaling:
Mariolein Sabarte Belacortu
Uitgeverij Contact
ISBN 90-254-6900-0, 1991
125 pagina's

Elena's eenzaamheid beschrijft het gedachteleven van een vrouw als ze vermoedt dat haar man haar bedriegt. Hun huwelijk begon ooit met linkse idealen, maar werd geleidelijk bepaald door frequent gebruik van softdrugs en drank, door geld en oppervlakkig vermaak. De vrouw huurt een privédetective in om de escapades van haar echtgenoot te volgen en daarvan aan haar verslag uit te brengen. De omslag komt, als zij ook zichzelf laat volgen door de detective - hem suggererend dat het om een andere vrouw gaat - en zijn rapporten gretig leest. Zo tracht zij als het ware de greep op haar leven niet verder te verliezen. Intussen wordt ze overspoeld door herinneringen aan haar recent overleden moeder, met wie haar relatie altijd afstandelijk was. Slechts een fauteuil, een spiegel en enkele dagboeken vormen haar concrete houvast aan het leven en de denkwereld van haar moeder. Elena overpeinst hoe haar leven tot dan verlopen is en komt tot de conclusie, dat ze ook met haar eigen dochter nooit een gevoelvolle relatie heeft opgebouwd.

Zo komt ze tot het inzicht dat eenzaamheid onontkoombaar is, maar dat ze wel zelf kan streven naar het slechten van barrières. In de goedgekozen bewoordingen in de Nederlandse vertaling: 'Eenzaamheid was dus dit: je plotseling op de wereld te bevinden alsof je net van een andere planeet kwam waar je om onbekende redenen van verdreven bent ... Eenzaamheid is een onzichtbare amputatie, die echter zo doeltreffend is dat het lijkt alsof je gezicht en je gehoor je tegelijk zijn ontnomen ...' Aan het eind van het boek lijkt Elena kracht hervonden te hebben om het contact met haar naasten te vernieuwen, hoewel het onzeker blijft of ze de wezenlijke eenzaamheid ooit kan overwinnen. Al is het jammer dat voor de titel van de Nederlandse vertaling gekozen is voor een concretisering, de sfeer, stijl en indringendheid van het origineel zijn in dit kleine juweel uitstekend overeind gebleven.

Heleen Peeters, 25 maart 2010